

GHENADIE CIOBANU – PORTRETUL UNUI ARTIST

GHENADIE CIOBANU – THE PORTRAIT OF AN ARTIST

Hristina GAJIM,

masterandă,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

„Întreaga creație nu e decât un joc al divinității, spunea Emil Cioran, la care Ghenadie Ciobanu adaugă... un joc fascinant și perpetuu”.

Personalitatea lui Ghenadie Ciobanu s-a impus în peisajul compozitional al Moldovei prin evoluția fulminantă a creației sale, prin varietatea problematicii, ineditul materialului tematic și ingeniozitatea limbajului muzical. Ghenadie Ciobanu este primul compozitor din Moldova, care a optat pentru orientarea experimental-inovatoare a muzicii contemporane. De la începutul activității componistice a conștientizat importanța imensului univers al creației populare, ceea ce era în total acord cu paradigma *noului val folcloric*, ce domina spațiul fostei U.R.S.S.

Ghenadie Ciobanu este de părerea că *subconștientul nostru depozitează și reflectă universul muzical, ceea ce oferă șansa de a asimila melosfera generală prin căutarea arhetipurilor de care să te simți afiliat genetic*. „Arhetipurile sunt acele liante ale spiritului prin care se face legătura între epoci și popoare. Gândirea arhetipală ne permite să cunoaștem mai multe culturi, originalitatea și unicitatea lor națională și să sintetizăm, în același timp, acel „ceva” foarte important pentru toate culturile” [Mironenco, Elena, *Armonia sferelor: Creația compozitorului Ghenadie Ciobanu*, Chișinău, FEP Tipografia centrală, 2000, pag. 11].

Deschiderea frontierelor îi permit să stabilească legături directe cu alți compozitori din mai multe țări, fapt care a facilitat schimbul de idei, înregistrări, partituri de muzică contemporană. Fiind cunoscător al limbii germane, engleze și spaniole, a studiat în original lucrări de muzicologie apărute în străinătate, ceea ce i-a permis asimilarea noilor tehnici de compoziție *avangardistă* și *postavangardistă*. Ca rezultat, își extinde propriile modalități de expresie. Sub aspect sintactic, fiecare lucrare reprezintă o „garnitură” de tehnici, concepută în mod individual, prioritar fiind acele modalități de expresie artistică, ce se corelează perfect cu procedeele arhetipale. O anumită influență a avut-o asupra sa și literatura contemporană, scriitorul italian Umberto Eco, scriitorii latino-americani Gabriel Garcia Marquez, Julio Cortazar, Jorge Luis Borges, care l-au inspirat pe compozitor.

De altfel, elementele definiției, ce alcătuiesc stilul individual al lui Ghenadie Ciobanu, țin anume de *viziunea sa arhetipală*. Metoda arhetipală nu se reduce doar la tehnica de compoziție, ci constituie o noțiune mult mai amplă sub aspect etic și conceptual, sursele de limbaj ale arhetipurilor sale fiind cele afiliate fondului său de sensibilitate – *monodia bizantină* și *melosul național*. Compozitorul a

descoperit, de fapt, pentru ascultătorul din Moldova frumusețea **monodiei bizantine**. Ca arhetip, monodia este extrem de frecventă în lucrările sale, atât în cele vocale, cât și în cele instrumentale. Un rol important în formarea stilului îi revine **arhetipului modal**. Constituția însăși a **ehurilor bizantine** posedă o paletă semantică, a cărei sursă se află în diversitatea sistemelor intonaționale: *diatonia*, *cromatica* și *microcromatica*. Compozițiile sale se sprijină adesea pe gama de un volum redus, *tricorduri*, *pentacorduri* și mutații ale acestora obținute combinatoric.

Compozitorul a fructificat arhetipul *ritmului asimetric neregulat*, al *notației fără măsuri*, caracteristică monodiei bizantine, preluând de la aceasta principiul mișcării ritmice uniforme și împărțind monodia în fragmente cu durate diferite și ritmuri cu raporturi iraționale de durate.

Un alt grup de arhetipuri din muzica sa este **de origine folclorică**. Ne referim la arhetipurile unor asemenea genuri ca *doina*, *cântecul lirico-epic*, *de ritual*, *bocet*, în care domină caracterul monodic, ce determină o dezvoltare eterofonică, desfășurarea intonațională în intervalele mici ale secundelor și terței, de regulă în limitele cvartei (perfecte, mărite și micșorate), naturalețea și plasticitatea. Exemple concludente ale gândirii arhetipale folclorice sunt corul *Jalea miresei*, miniatura vocală *Poate, la toamnă...*, Simfonia *Sub soare și stele*. Cu privire la sistemul metroritmic, prioritară este opțiunea pentru sistemul *parlando rubato* în mișcare liberă, asimetrică, cu structură neregulată. La fel și opțiunea pentru arhetipurile sistemelor ritmice *giusto* și *aksak*, cu o ritmică neregulată și accentuată.

Noua organizare a timpului muzical poate fi apreciată drept o constantă stilistică a lucrărilor sale. Întâlnim la el principiul tehnicii izoritmice, procedeul ritmicii în crescendo (aplicat, spre exemplu, în *Pentaculus*, în care partea întâi este constituită în continuă diminuare ritmică, începând cu doimi și până la treizecidoimi), combinatorica formulelor ritmice pe verticală și orizontală, îmbinarea pe verticală a diferitelor sisteme ritmice, poliritmica detaliată cu asincronizarea verticalei, structuri ritmice complexe ale compartimentelor – procese de proporții, cu o intensificare a expresiei dinamice (tehnica micromutațiilor graduale ale ritmului și metrului de la metrica regulată la cea neregulată, urmată de compartimente *senza metro*, apoi de progresii ritmice în crescendo trecând, în continuare, la spații ritmice nefixate, și transfigurare, în ultimă instanță, într-o masă sonoră aleatorie).

Întâlnim în creațiile lui Ghenadie Ciobanu surse sonore dintre cele mai diferite, de la paleta timbrală extrem de variată a grupului de percuție până la modalități mai puțin obișnuite de emiterie a sunetului, cum ar fi interpretarea *după suport*, *lângă suport* (în cazul instrumentelor cu corzi), suflarea aerului fără sunet, multifonicile, interpretarea simultană la două clarinete etc., sau de extindere a spațiului acustic prin mișcarea interpreților pe scenă, intercalarea în textul muzical a vorbirii (de exemplu, în *Brass quintet*), ori a declamației (*Și ne iartă greșalele noastre* în Corul *Jalea miresei*).

Lucrările pe care le compune în anii 90 conțin cele mai diverse tendințe și orientări ale artei componistice a secolului XX. În lucrările cu tematică religioasă: *Cântări uitate*, *Cântări calofonice*, *Șapte coruri pe texte românești și grecești*, *Tatăl nostru*, *Axi* 107

predomină arhetipurile **monodiei bizantine**: modalul, ritmica specifică, afiliată sistemului *parlando rubato*, diferite combinații ale facturii monodice și eterofone, microcromatica. La metamorfozarea colindelor în Simfonia *Sub soare și stele*, a cântecului miresei în *Jalea miresei* ori a melodiilor lirico-epice în compoziția *Poate, la toamnă...* s-a bazat pe **arhetipuri folclorice pure**. Într-o serie de lucrări pentru instrumente solo, cum ar fi *Din cântecele și dansurile lunii melancolice* pentru fagot, *Simboluri triste* pentru clarinet, *Spatium sonans* pentru flaut, **arhetipul monodic** se îmbină cu procedee sonoristice, asociate cu tehnica minimalistă. Problemele genezei universului, așa-numita tematică cosmică din Simfonia *Sub soare și stele*, *Brass quintet*, *Trio*, *Pentaculus*, *Spatium sonans*, *Studiile sonore nr.1, 2, 3* reprezintă niște combinații de procedee sonoristice, pointilliste, aleatorice.

În anii 90, viziunile și concepțiile compozitorului Ghenadie Ciobanu traversează o nouă fază, care reprezintă, de fapt, un model integral al lumii. Ideile și imaginile care animă compozițiile sale muzicale sunt adesea energia cosmică, noua percepție a spațiului și timpului, a eternității.

Iată și câteva exemple de lucrări bazate pe tematica „cosmică” semnate de Ghenadie Ciobanu: *Din cântecele și dansurile lunii melancolice*, *Pentaculus*, *Studiul sonor nr.1*, *Ei vor veni din tăcere*, *Sub soare și stele*, *Studiul sonor nr.3: Tăcerea altă*, *Spatium sonans*, *Brass quintet* cu epigraful *Cer înstelat: observăm constelația Racului, Berbecului, Balanței, Dragonului....* Sunt creații în care universul apare ca un tot unitar, ale cărui elemente componente – macrocosmosul (universul) și microcosmosul (omul), cosmosul muzical (compozitorul) și

microcosmosul muzical (sunetul) – comunică între ele. Criteriile lor estetice sunt generate de emoții-idei și emoții-concepție, sugerându-se unitatea indestructibilă dintre rațional și emoțional.

De reținut două aspecte caracteristice ale acestei metateme. În primul rând, este vorba despre **elementul ontologic**, legat de contextul istoric, spațiul temporal abordat în lucrările sale – spațiu ce cuprinde antichitatea, Evul Mediu, Contemporaneitatea – fiind populat de diverse comunități și popoare de origine bizantină, indo-europeană, slavă, chineză sau turanică. Din această categorie fac parte lucrările pe teme **cosmice**, pe care le-am menționat mai sus la care am mai putea adăuga *A noua lună în cer* (lucrare inspirată de texte chinezești vechi), partea I *Indicium* din *Trio* etc., și **spirituale**, inspirate de motive biblice ori de vechile culte și obiceiuri (*Închinare muzicală lui Dosoștei*, *Cântări calofonice* pentru orgă, *Șapte coruri* pe texte canonice românești și grecești, *Musica dolorosa* pentru orchestra simfonică, *Trio* pentru vioară, contrabas și pian) și lucrările apărute în contextul concepțiilor universale general valabile (*Studiile sonore nr.nr 1, 2, 3*, *Pentaculus*, *Trio*, Simfonia *Sub soare și stele*, *Spatium sonans* pentru flaut solo etc.).

Al doilea aspect în caracterizarea metatemei este cel **semiotic**. Caracterul afectiv al acestor lucrări este subliniat și de titlurile lor, cum ar fi în cazul ciclului vocal *A noua lună în cer* (după calendarul chinezesc, „luna autumnală” reprezintă crepusculul vieții) sau *Poate, la toamnă...*, ori *Simboluri triste* și *Musica dolorosa*, *Jalea miresei*, *Din cântecele și dansurile lunii melancolice*, ori finalul simfoniei *Elegia*.

Compozitorul utilizează în creațiile sale o paletă vastă de procedee

componistice postavangardiste: *sonoristica*, *aleatorica*, elemente de *minimalism* și *tehnică repetitivă*, *pointilismul*, *complementaritatea*, *combinatorica*, *concepția ritmică modernă de organizare a timpului muzical* etc.

În pofida faptului că partiturile sale se bazează pe estetica și tehnica componistică postavangardistă, sunt creații marcate totuși de un cod stilistic propriu inspirat din fondul valoric cultural și istoric național, ceea ce a condiționat accesibilitatea muzicii sale pentru interpreți și ascultătorii autohtoni.

Este autor a circa o sută de opusuri în genurile de operă, muzică simfonică, lucrări pentru diverse ansambluri camerale, coruri, muzică pentru teatru și film, muzică ușoară etc. A colaborat cu interpreți și colective artistice de mare prestigiu din țară și de peste hotare.

Lucrările sale sunt interpretate în cadrul numeroaselor recitaluri și concerte din Republica Moldova, România, Franța, Germania, Grecia, Spania, Israel, Danemarca, Rusia, Estonia, Ucraina, SUA, China, Italia, Bulgaria, Austria, Japonia, Belgia, Olanda, Guatemala, Salvador s.a. Creațiile compozitorului sunt înregistrate pe CD-uri, au completat Fondul Radioului al Companiei publice „Teleradio-Moldova”, partiturile sunt editate în Republica Moldova, Franța și Canada.

Creațiile lui Ghenadie Ciobanu sunt interpretate în cadrul festivalurilor de talie națională și internațională, precum festivalul „George Enescu” (București, 1991, 1998, 2003), „World Music Days ‘99” (România-R.Moldova), „World Music Days 2001” (Yokohama, Japonia), „Săptămâna muzicii noi” (București, 1991, 1992, 1996, 2001-2002, 2004-2006), „Zilele internaționale ale muzicii contemporane” (Bacău, 1996, 1998,

2001, 2003), „Musica Danubiana” (Satu Mare, România, 1996), „Toamna clujeană '97, 2004”, „Întâlnirile muzicii noi” (Brăila, România, 1998, 1999), FIMU'91 (Belfort, Franța), II Festival Internacional de Musica de Cambra (Alcoi, Spania, 1999), „Incontri Europei con la musica-XVIII (Bergamo, Italia), „Music of Friends '95, '98, 2001” (Moscova), ENSEMS 96 (Valencia), „Two Days and Two Nights of Modern Music” (Odessa, Ucraina, 1995, 1996, 1997, 1999, 2002), „Zilele muzicii noi” (Chișinău, Moldova, 1991-2008), „Mărțișor” (Chișinău, 1989, 1995, 1998, 1999-2001), Festivalul internațional de muzică contemporană din Mensk, Bielorusia (1995), 8.Internationales Musik-Festival (Heidelberg, Germania, 1992), „Toamnă moscovită '96, '97, '98”, Festivalul internațional de muzică contemporană „Kontraste” (Lviv, Ucraina, 1997), „Musica Nova” (Sofia, 1998), “Europa-Asia ” (Tatarstan, Kazan, 1995, 1998), Spaziomusica (Italia, Cagliari, 2000, 2001, 2003, 2006), Laboratorium Muzyki wspolczesnej (Varșovia, Polonia, 2006), Kiev Music Fest 2007 și altele.

Opera lui Ghenadie Ciobanu, dar și capacitatea de a reorienta arta muzicală din această zonă pe un făgaș aflat în directă conexiune cu procesul artistic contemporan, a schimbat climatul componistic din Republica Moldova, ale cărui tendințe și orientări s-au raliat tendințelor și orientărilor caracteristice muzicii contemporane europene și universale.

Ascultând muzica lui Ghenadie Ciobanu, te frapează imediat lirismul ei particular, trecut prin filtrele unor tehnici de compoziție contemporane, cu care este de mult familiarizat. Ingeniozitatea căutărilor timbrale, cla-

ritatea formei, evitarea patetismului sunt câteva din trăsăturile acestui talent deopotrivă lucid și sensibil. Compozitor de talie europeană, perceput ca atare pe scenele de concert internaționale, Ghenadie Ciobanu este posesorul unei „Ars poetica”

sinonimă cu numele ansamblului pe care l-a creat și al cărui aport în promovarea muzicii contemporane este esențial.

Cornel Țăranu, compozitor, academician, prof. universitar, dr. (Cluj-Napoca)